کۆمەڵگای ژنکوژ

بەشی یەکەم

"هەتا ژیان بەهادار بێت، هیچ کەس ئامادە نییە کۆتایی بەژیانی خۆی بهێنێت"

دەیڤد هیوم لەکتێبی (دەربارەی خۆکوشتن)دا

ماوەیەکە هەوڵ دەدەین بابەتێك لەسەر کوشتنی ژنانو ناچارکردنیان بەخۆکوشتن بنوسین، بەڵام ئەو بابەتە جگە لەئاڵۆزییەکەی، بابەتێکە کە ئێجگار هەستیارە، چونکە (من) وەك هەر (پیاوێك) بەرپرسیارێتی ئەو کوشتنانەم لەگەردنە، مەرج نیە ئێمە خاوەنی ئەو پەلەپیتکەیە بین کە فیشەکەکان ڕۆدەکاتە نێو کەللەسەری ژنێکەوە بۆ ئەوەی ژنکوژ بین، مەرجیش نیە ئێمە داگیرسێنەری ئەو دەنکە شقارتەیە بین کە کلووکۆی ژنێك دادەمرکێنێتەوە بۆ ئەوەی ژنکوژ بین، ئێمە بەدەر لەوەی بەکردارەکی هەڵدەستین بەکوشتنی ژن، یان ئەکتیڤانە سەرقاڵی بەرهەمهێنانەوەی ئەو دابونەریتانەین کە ژنکوشتن بەشێکی دانەبڕاوە لێیان، یان پاسیڤانە لەو جینۆسایدە دەڕوانین، ژنکوژین، هەمووەمان، یەك بەیەکی پیاوانی کورد، بەشێوەیەك لەشێوەکان ژنکوژین.

لێرەدا پێمان باشە وەك "تاوانبارێك" قسە لەسەر بارستایی ئەو بەرپرسیارێتیە بکەین کە لەئەستۆماندایە، چونکە بێدەنگیی هیچ لەتاوانباریی و بەرپرسیارێتیمان کەمناکاتەوە، هاوکات دەبێت ئەوەش بڵێین کە قسەکردنی شەرمنۆکانەش دادمان نادات، کەواتە پێویستمان بەجۆرێك لەدەستپێکردنو پاشان بەردەوامیدانە بە پرۆسەی ریسواکردنی ئەو دامەزراوە کۆمەڵایەتییانەی ئەکتیڤانە سەرقاڵی دۆزینەوەی شەرعیەتن بۆ جینۆسایدی ژنان لە کوردستان، لێرەدا ئێمە بەرپرسیاریتی سەرەکیی دەخەینە ئەستۆی کۆمەڵگا بەگشتی، چونکە ئەوە هوشیاریی کۆمەڵایەتیمانە کە هاندەرو ڕێگەخۆشکەرە بۆ جینۆسایدی ژنان، پاشان هەر هەمان هۆشیاریی کۆمەڵایەتیمانە کە پەردەپۆشی ئەو ڕووداوانە دەکات کە پێویستە هەستی مرۆڤایەتی بەهەژێنێتو کۆی کۆمەڵگای ئێمە سەراسیمە بکات، پاشان ناچار بەهەڵوێست وەرگرتنو بەرتەکی بکات لەدژی ئەو ڕەشەکوژییە.

لەزمانی ئێمەدا وشەکانی "کوشتن" و "پیاوکوشتن" هاومانان، دوو وشەن کە پێناسەی هەمان کردار دەکەن، بەڵام بەهیچ کلۆجێك "ژنکوشتن" لەتێکچڕانی ئەو دوو ووشەیەدا جێگەی نەگرتووە، دەکرێت بڵێین لەئاستی کۆمەڵایەتیدا ئێمە ژنکوشتن وەك کوشتن نابینین، بەڵکو کوشتن ئەو کاتە ڕوودەدات کە پیاوێك ببێتە قوربانی، بۆ پشتڕاستکردنی ئەم دیدە، پێشبینی ئەوە بکە ئەو ژنانەی کوژراونو دەکوژرێن، یان ناچار بەخۆسووتاندن کراونو دەکرێن، پیاو بوونایە، کاردانەوەی کۆمەڵگای ئێمە لەبەرامبەریاندا چی دەبوو؟ بێگومان زۆر جیاواز دەبوو، دەشێت هەندێك بەرپرسیاریتی ئەم ڕەشەکوژییەی ژنانو ئەم بێدەنگییەی ئێمە بخەنە ئەستۆی "مەرگدۆستی" کۆمەڵگای ئێمە، لەڕاستیدا ئەم دیدە شکست دەخوات لەتێگەیشتن لەسەرەتاییترین فاکتی کۆمەڵایەتی، کە ئەویش بریتیە لەگیرخواردنی تاك لەناو کۆمەڵگادا هاوکات کارلێکی تاکو کۆمەڵگا کە دیالێکتیکیانە نۆرم یان ڕێسای کۆمەڵایەتین کە تاکەکانی کۆمەڵگایەکی دیاریکراو ناچار دەکەن خۆیان بکوژنو ئەوانی دیکەش ناچار بەبێدەنگی دەکەن، واتا ئەو نۆرمە کۆمەڵایەتییانەی کە ژنانی وڵاتی ئێمە ناچار دەکەن خۆیان بسووتێنن، کۆمەڵێك یاسایی ئەبەدیی نین، بەڵکو شایانی گۆڕانن، بەڵام بۆ ئەو گۆڕانە، پێویستە بەر لەهەموو شتێك دان بەبەرپرسیارێتی خۆماندا بنێین، ئەوجا هەوڵ بدەین ئەو نۆرمە کۆمەڵایەتییانە بێبەها بکەین، تا دەبنە بەشێك لەمێژوویەکی تاڵ، لێرەوە دەشێت خوێنەر بپرسێت، کەوایە ناونیشانی ئەم بابەتەش هەڵەیە، چونکە کاتێك شتێك نەبێت لەچەشنی کۆمەڵگای مەرگدۆستو نۆرمە کۆمەڵایەتییەکان لەپەیوەندییەکی دیالێکتیکیانەدا بن لەگەڵ تاکو گروپە کۆمەڵایەتیەکان، شتێکیش نابێت لەچەشنی کۆمەڵگای ژنکوژ، ئەمە تەواو دروستە، بەڵام لانی کەم لەئێستادا کۆمەڵگای ئێمە بەو پێیەی ئێمە دەیبینین کۆمەڵگایەکی ژنکوژە، ئومێدیشمان ئەوەیە لەداهاتوودا ئەم کوشتارە کۆتایی بێت.

لێرەدا گرنگە ئاماژە بەو دوالیزمەی تاکو کۆمەڵگا بدەین، کە لەکۆی زانستە کۆمەڵایەتیەکاندا، سۆسیۆلۆژی بەتایبەتی، جێگەی لێکدانەوە بووە، وەك لەسەرەوە گوترا، پەیوەندیی نێوان تاکو بونیادە کۆمەڵایەتیەکان پەیوەندییەکی دوولایەنەیە کە دیالێکتیکیانە یەك کاریگەری لەسەر ئەوی دیکە دادەنێت، زۆربەی بیریاران یان تاك یان بونیادیان کردۆتە ئەکتەری کۆمەڵایەتی سەرەکیی، دواتر ئەنتۆنی گیدنس، لەڕێگای تیۆرە بەناوبانگەکەیەوە ستراکچەریشن، هەوڵیدا کە گرنگی بونیادی کۆمەڵایەتی بەبێ پشتگوێخستنی ڕۆڵی تاك لەو بونیادە دروستدەکەنەوە. لێرەوە هەڵەیە ئەگەر لایەنێك لەلایەنەکانی ئەم پەیوەندییە بەکاریگەرتر بزانینو ڕۆڵی یەکلاکەرەوەو بڕیاردەری پێبدەین.

ئەو بونیادە کۆمەڵایەتییەی ئەو نۆرمانە بەرهەمدەهێنێت کە ژنان ناچار بەخۆسوتاندن دەکەن، لەئاسمانەوە بەسەر کۆمەڵگای ئێمەدا نەسەپێنراوە، بەڵکو بەرهەمی بەریەککەوتنو مامەڵەکردنی کۆمەڵایەتیانەی ئێمەیە لەگەڵ یەکتردا، بەرهەمی تێکچڕانی بیرو کاری نەوە دوای نەوەی کۆمەڵگای ئێمەیە. لەئێستاشدا ئەو بونیادە کۆمەڵایەتیە لەڕێگای هزرو کرداری ئێمەوە گۆڕان بەخۆیەوە دەبینێت، یان ئەوە کارو هزری ئێمەیە کە ڕێگە لەهەموو گۆڕانێك دەگرێت لەبونیادە چەقبەستووەکانی کۆمەڵگادا. لێرەوەیە کاتێك دەڵێین بەرپرسیارێتی سەرەکی لەئەستۆی کۆمەڵگادایە وەك گردبوونەوەی ئێمە لەدەوری ئایدیای کۆمەڵگای کوردی، ئێمە بەرپرسین چونکە ئەگەرچی دەزانین ئەو نۆرمانەی ژنان ناچار بەخۆسووتاندن دەکەنو ئەو دامەزراوانەی ئەم خۆسووتاندنە پەردەپۆش دەکەن پێویستیان بەگۆڕان هەیە، بەڵام تا ئێستا بچوکترین هەنگاومان نەناوە بەئاڕاستەی ئەو گۆڕانەدا. لەباشترین حاڵەتدا شەرمنانە کاردەکەمان بۆ خودی ژنان بەجێهێشتووەو خۆشمان لەدوورەوە لەو خۆسووتاندنو کوشتارە ڕۆژانەیە دەڕوانین کە بەرامبەر بەژنان ئەنجام دەدرێت. کێشەی کوشتارو خۆسووتاندنی ژنان، وەك چۆن کێشەیەکی تاکە کەسیانە نیە، ئەوهاش کێشەیەکی جێندەری نیە، ئەگەرچی ژنان کۆی قوربانیەکانی ئەو تاوانانەن، بەڵام ناکرێت پێمان وابێت کە کۆمەڵێك فیمینیست دەتوانن بەشاتەشات یان بەهەوڵدان بۆ وەرگرتنی پۆست کێشەکە چارەسەر دەکەن، چونکە ئەم کێشە گەورەیە کێشەی کۆی کۆمەڵگای ئێمەیەو پێویستە هەمووومان ڕوبەڕووی ببینەوە. لێرەدا مەبەستمان نیە ئەرکو ماندوبوونی هەندێك ژنی کارا بەکەم بنرخێنین، بەڵکو دەمانەوێت جەخت لەوە بکەینەوە کە ئەم کێشەیە بەکۆی کۆمەڵگا چارەسەر دەکرێت، نەك بەشۆڕشێکی جێندەریی، خەباتی ژنان دەتوانێت مافی سیاسی بۆ ژنانی چینی خوێندەواری کۆمەڵگای ئێمە دەستەبەر بکات، بەڵام هەرگیز ناتوانێت ئەو ژنانە لەمەرگ ڕزگاربکات کە قوربانی دابونەریتە کۆمەڵایەتیەکانن، بۆ ڕزگارکردنی ژنان لەئەشکەنجەو ناچارکردنیان بەخۆسووتاندن، کۆی کۆمەڵگا پێویستی بەتێوەگلان هەیە لەگفتوگۆیەکدا لەسەر ئەم دیاردەیەو هێزو دامەزراوە کاراکانی پشتی ئەم دیاردەیە. پاشان دەرئەنجامەکانی ئەم گفتوگۆیە، دەکرێت کۆمەڵێك پێشنیارو ڕێنمایی لێبەرهەم بێت بۆ هەنگاونانی کردارەکیی و ڕۆشنکردنەوەی بیری ئەو کەسانەی کە دۆگماکان ناچاریان دەکەن ژن بکوژن یان ناچار بەخۆسووتاندنیان بکەن.

لێرەدا هەوڵ دەدەین بەرپرسیارێتی خۆکوشتنی ژنان بخەینە ئەستۆی کۆی کۆمەڵگا، هاوکات ئەو بۆچوونە پوچەڵ بکەینەوە کە خۆکوشتنی ژنان لەناوکۆییە کۆمەڵایەتییەکەی جیادەکاتەوەو وەك دیاردەیەکی تاکە کەسیانە دەیناسێنێت. بێگومان ئەوانەی ئەم کارە دەکەن کەسانێکن کە خۆیان لە بەرپرسیارێتی دەدزنەوەو بۆیان گرنگ نیە سنورێك بۆ ئەو ڕەشەکوژییەی ژنان دابنرێت، بۆیە زۆر بەئاسانی بۆ هەڵگرانی ئەم دیدە دیدێکی تاکگەرایی بەرتەسکە، کە ڕۆڵی بونیادە کۆمەڵایەتیەکان پشتگوێ دەخات، چونکە بڕوایان وایە کە تاك فاکتەری یەکلاکەرەوەیە لەبەدیهێنانو لەناوبردنی دیاردە کۆمەڵایەتیەکاندا، هاوکات هەڵەیە ئەگەر بۆ بەرهەنگاربوونەوەی ئەم دیدە تاکگەرایە پەنا بەرینە بەر دیدێکی بونیادگەرا، چونکە دیسان لەتێڕامانماندا بۆ دیاردە کۆمەڵایەتیەکان، ڕۆڵی تاك پشتگوێ دەخەینو پێی لەسەر ئەوە دادەگرین کە بونیاد ڕۆڵی سەرەکیی و یەکلاکەرەوەی هەیە لەبەرهەمهێنانو سەپاندنی دیاردە کۆمەڵایەتیەکاندا.

وەك لەسەرەوە باسمان کرد باشترین ڕێگا پەنا بردنە بۆ تیۆری ستراکچەریشن، کە لەیەك کاتدا تێڕامانی ئاراستەی ڕۆڵی تاکو بونیاد دەکات.

تێڕامانێک لەخۆکوشتن!

ئێمیل دۆرکهایم کتێبێکی زۆر بەناوبانگی هەیە بەناونیشانی "خۆکوشتن"، دۆرکهایم لەو کتێبەدا، خۆکوشتن وەك فاکتێکی کۆمەڵایەتی نمایش دەکات، واتا بۆ دۆرکهایم، بەپێچەوانەی زۆربەی سۆسیۆلۆگەکانی هاوسەردەمی خۆی و پاش خۆشی، خۆکوشتن هەستێکی گشتییە، لەکۆلێکتیڤەوە دەگوزرێتەوە بۆ تاك، نەك بەپێچەوانەوە، دۆرکهایم دەڵێت هەڵەیە لەخۆکوشتن وەك فاکتێکی تاکە کەسی بڕوانین، بەڵکو پێویستە وەك فاکتێکی کۆمەڵایەتی لێبڕوانینو لێیبکۆڵینەوە، ئەم بۆچوونەی دۆرکهایم بۆ کۆمەڵگەی ئێمە زۆر دروستە، چونکە وەك دەبینین، ئێمەی پیاو، ژن دەکوژین، ئەگەر لەسەر مەریخیش بژین، بەڵام ژنان تەنها لەناو هەلومەرجی کۆمەڵایەتی نێو کوردستاندا ناچار بە خۆسووتاندن دەکرێن. سەرنج بدە کورد لەخۆرئاوا ژمارەیان لەزۆربەی نەتەوە موسوڵمانەکانی دیکە کەمترە، کە تا ئەندازەیەك کولتوریان لەگەڵ هی کورددا هاوشێوەیە، بەڵام ژمارەی ئەو ژنە کوردانەی لەخۆرئاوا دەکوژرێن لەهی هەموو نەتەوەکانی دیکە زۆرترە، بەڵام ژمارەی ئەو ژنانەی خۆیان دەسوتێنن ئێجگار کەمە، لەڕاستیدا لەوانەیە هەر نەبێت، ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی خۆسووتاندنی ژنان لەکوردستان وابەستەی ئەو هەلومەرجە کۆمەڵایەتیەیە کە: یەکەم، ژنان ناچار دەکات پەنابەرنە بەر خۆسووتاندن، دووەم، لەڕێگای ئاماژەدان بەم ڕووداوە وەك ناگرنگ، شەرعیەتی بۆ دەدۆزرێتەوەو ڕێگا بۆ بەردەوامبوونی خۆش دەکرێت.

بێگومان قبولکردنی دیدەکەی دۆرکهایم زۆر سەختە، بەتایبەتی بۆ ئەو کەسانەی کە وەك دۆرکهایم دەڵێت خەیاڵیلاون. دەکرێت بپرسین چۆن دەکرێت پێشبینی ئەوە بکەین کە کەسێك لەڕێگای ئەو کۆتو بەندە کۆمەڵایەتیانەی کە بەشێکن لەکۆدە کۆمەڵایەتییەکان ناچار بکرێت خۆی بکوژێت، بەتایبەتی لەکۆمەڵگایەکدا کە خۆکوشتن قەدەغە بکات، لەکۆمەڵگایەکدا کە ئایین خۆکوشتن وەك تاوانی گەورە بناسێنێت؟ بۆ ئەوەی ئەم دیدەی دۆرکهایم ڕۆشنتر ببێتەوە، بۆ ئەوەی ئاڵۆزییەکەی نەبێتە هۆی هەڵە تێگەیشتن، پێمان باشە کە چوار جۆرەکەی خۆکوشتن لای دۆرکهایم دەستنیشان بکەین، دوو جۆری یەکەمو دووەم پێچەوانەی یەکترن، دوو جۆری سێیەمو چوارەمیش هاوشێوە پێچەوانەی یەکن. بەڵام بەر لەوە گرنگە ئاماژە بەوە بدەین کە بۆ دۆرکهایم هەموو دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی فەرمانێکی دیاریکراوی هەیە، بەدەر لەباشی یان خراپی ئەو دیاردەیە فەرمانێکی دیاریکراو بەجێدەگەیەنێتو سوودی خۆی هەیە بۆ کۆمەڵگا، پاشان دۆرکهایم ڕۆڵی سەرەکیی و یەکلاکەرەوە لەبونیاددا نیشتەجێ دەکاتو دەڵێت کە تاك لەناو ئەو بونیادە نیشتەجێ دەکاتو دەڵێت کە تاك لەناو ئەو بونیادە کۆمەڵایەتیە سەقامگیرانەدا گیری خواردووەو توانای نییە بیانگۆڕێت. لێرەدا کێشەیەك ڕوبەڕووی ئەم دیدە دەبێتەوە، ئەویش گۆڕانی بونیادە لەئەنجامی کرداری تاکەوە، چونکە ئەگەر بەپێی ئەم دیدە بێت ئەوا بونیادەکان نەگۆڕو بڕیاردەر دەبن، بەڵام نەوەی دووەمی قوتابخانەی فەرمانەکان دەگۆڕێن، بەڵام بۆ فەرمانی وردو دیاریکراوی دیکە. واتا دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی کە فەرمانێکی دیاریکراو بەجێدەهێنێت، لەکاتی نەمانیدا چەندین نیمچە فەرمانی دیکە جێگەی دەگرنەوە کە دواجار فەرمانەکانی هەمان دیاردە، لەوانەیە بەجیاوازییەوە، بەجێدەگەیەنن، ئێستا سەرنج لەدابەشکارییەکەی دۆرکهایم دەدەین بۆ دیاردەی خۆکوشتن.

جۆری یەکەم، خۆکوشتنی خودپەرستانەیە، ئەو جۆرەیە کە زۆربەمان پێمانوایە کە هۆکاری سەرەکییە بۆ خۆکوشتن، واتا زۆربەی کات ئێمە لەخۆکوشتن وەك هەڵبژاردەیەکی تاکە کەسیانە دەڕوانین، وەك ڕوداوێك کە هەستێکی نامۆبونی خۆپەرستانە پاڵنەری ڕاستەقینەیەتی. بەڵام دۆرکهایم ئەم خۆکوشتنە دەبەستێتەوە بەهەلومەرجی کۆمەڵایەتییەوەو لەبەرامبەریشدا جۆری دووەم وەك ئاستە توندەکەی ئەمە نمایش دەکات ناو دەنێت خۆکوشتنی خۆبەخشانە، لێرەدا بۆ مەبەستی ئێمە ئەم دوو جۆرە گرنگییەکی ئەوتۆیان نیە، بۆیە لەهۆکارەکانی سەرهەڵدانی ناڕوانین، لەجیاتی ئەوە ڕووەدەکەینە دوو جۆرەکەی دیکە کە خزمەت بەباسەکەمان دەکەن.

بەختیار کەریم